

ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΑΟ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ

Κληρικοί— μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Πατριάρχης: «Ἐγέρθητε!». Ὁ πραγματικός ἀρχηγός τῆς Ἐπαναστάσεως. Οἱ παπάδες παίρνουν τ' ἄρματα.

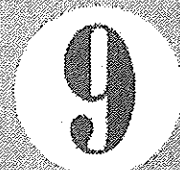
Ἐπάρχουν χρονολογίες πού σημαδεύουν τὴν πορεία ἑνὸς ἔθνους. Καὶ τὸ δικό μας ἔχει πολλές τέτοιες σημαντικές χρονολογίες στὴν ἱστορία του. Ὅμως μὲ ἀπὸ αὐτές, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τίς συμπυκνώνει καὶ τίς ἐκφράζει ὅλες μαζί. Ἄλλωστε καὶ μὲ τὴν ἀρχαιότητα καὶ μὲ τὸ Βυζάντιο ἔχει σχέση τὸ Εἰκοσιένα, γιατί γι' αὐτὸ μιλάμε μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἐπετείου, τὴν ὁποία καὶ πάλι ἐορτάζουμε. Εἶναι γνωστό, ὅτι οἱ ἀγωνιστές τοῦ Εἰκοσιένα εἶχαν ἔντονη τὴ συνείδηση τῆς καταγωγῆς τους ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ ἐμπνέονταν ἀπὸ τὰ φιλογενῆ αἰσθήματα καὶ τὸ φιλελεύθερο πνεῦμα τους. Ἐπίσης εἶναι βέβαιον ὅτι χωρὶς τὴν ἀντίσταση τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καὶ τῶν ἄλλων ὑπερασπιστῶν τῆς Βασιλεύουσας δὲν θὰ φτάναμε στὸ Εἰκοσιένα. Τὴν ἐπομένη κιόλας τῆς Ἀλώσεως ἡ ἀντίσταση κατὰ τοῦ Ὄθωμανοῦ ἔγινε πνευματική, γιὰ νὰ ἐξελεχθεῖ μὲ τὸ δῆγμα τῶν αἰώνων καὶ

τὴν οἰκονομικὴ ἀνόρθωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ πάλι: τὸ ἔνοπλο. Οἱ ἱστορικοὶ καταγράφουν ἀρκατὰ μικροκινήματα, πού ἐτοίμασαν τὴν Ἐθνεγερσία. Ἐνα ἀπὸ τὰ πῦρ σημαντικὰ ἦταν τοῦ Ἰθνομάρτυρα Λαρίσης Διονυσίου τοῦ Φιλοσόφου.

Σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα τὸ γένος εἶχε ὄχι μόνον στήριγμα, ἀλλὰ πραγματικὴ μητέρα, τροφὴ καὶ σκέπη τὴν Ἁγία μας Ἐκκλησία. Ὁ ἴδιος ὁ κατακτητὴς τῆς εἶχε ἀναγνωρίσει ἔθναρχικὸ ρόλο. Κι Ἐκείνη μὲ ἀνύστακτη μέριμνα δὲν περιορίσθηκε στὰ πομπαντικὰ της καθήκοντα καὶ στὴν περιφρόνηση τῶν ἐθνικῶν δικαιῶν τοῦ ὑποδούλου ἔθνους, ἀλλὰ φρόντισε μὲ κάθε μέσο καὶ τρόπο, —πολλές φορές σὲ κρυφά—, νὰ συντηρήσει μαζί μὲ τὴν ὀρθόδοξη πίστη, τὴν ἐλληνικότητα, τὴν πατροπαράδοτη παιδεία καὶ γλώσσα, τὴν ἐθνικὴ μας ἐκτικότητα. Ἡ πολιτιστικὴ παράδοση τῶν Ἑλλήνων σὲ ὁλόκληρη τὴ μεταβυζαντινὴ περίοδο

Ἡ Ἐκκλησία μιλάει στὰ παιδιά
τῆς μὲ τὴ γλώσσα τῆς Εὐδύνης,
τῆς Ἀλήθειας καὶ τῆς Ἀγάπης.

ΜΑΡΤΙΟΣ
1983

από την Έκκλησία ξεκινούσε, σ' αυτήν κατέληγε, στους κόλπους της γνώριζε άκμή και συνέχεια. Κι όταν έφτασε ή ώρα του μεγάλου αγιασμού, ή Έκκλησία, που είχε συμβάλει στην προετοιμασία του, τον ένίσχυσε ποικιλότητα και άποφασιστικά.

30 κληρικοί μέλη τής Φιλικής

Στό Άρχαιο Παναγιώτη Δ. Σέκαρη (1789-1846), ενός από τους άρχηγούς τής Φιλικής Έταιρείας (έχει δημοσιευθεί παλαιότερα από τον Βαλέριο Μέξα και πρόσφατα από τον Γ. Α. Μελετόπουλο), αναφέρονται 30 ονόματα κληρικών. Ανάμεσά τους περιλαμβάνονται: ο Καλαβρύτων Προκόπιος, ο πρώην Ρωγών Μακάριος, ο Τριπόλεως Δανιήλ, ο Σερρών Χρύσανθος, ο Χριστιανουπόλεως Γερμανός, ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Θεόφιλος ο Παγκώστας. Οι υπόλοιποι είναι άρχιμανδρίτες, άπλοι ιερείς, Ιερομόναχοι και μοναχοί.

Όπως έξ άλλου συμπέρανε ο Μελετόπουλος από έπιστολές του ίδιου Άρχαίου, που έφερα στό φως τό 1967, ή κορυφή τής Όρθοδοξίας, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε' «μεγάλως έδοθήθηε τήν Έταιρείαν διά γραμμάτων του, τά όποια άπηύθυνεν εις διαφόρους — εις τας ύπ' αριθ. 34 και 42 έπιστολάς Σέκαρη αναφέρονται τεσσαράκοντα δύο Πατριαρχικά γράμματα — και ότι έν τή πατριωτική ταύτη προσπάθεια του ο Πατριάρχης δέν έδίετασε νά μεταχρονολογήση ακόμη έπιστολάς του, όταν ή ανάγκη επέβαλλε τούτο, ως τήν πρόσ Μιχαήλ Βόδαν, τήν όποίαν συνέταξε και υπέγραφε πρό τής 13ης Αύγούστου 1819 και φέρει χρονολογίαν, ως αναφέρει ο ίδιος ο Σέκαρης, 12 Σεπτεμβρίου 1819».

Κληρικοί περιλαμβάνονται ακόμη και στούς «κινούντες» τής Φιλικής. Ό Άνθιμος Γαζής (1758 - 1828), άρχιμανδρίτης και λόγιος, είναι ένας από τους Άρχηγούς τής Έταιρείας με κρυπτογραφικά Α.Ζ. Ζώσθηκε ο ίδιος τά φυσικίτικα και ξεσήκωσε τους άρματολούς τής Θεσσαλομαγνητίας. Κοντά σ' αυτόους δέν πρέπει νά παραλείψουμε και τίς περιπτώσεις των Φι-

λικών λαϊκών, που είχαν εκκλησιαστικά όφίλια. Από αυτούς θ' αναφέρουμε χαρακτηριστικά μόνο τό όνομα του Γεωργίου Σμιρνιίου (άρ. 106 στό Άρχαιο Φιλικών του Σέκαρη). Ήταν ο Πραγματικός του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε'.

Πατριάρχης Θεόφιλος: «Έγέρθητε!»

Ή Έκκλησία έδωσε παντού και πάντοτε τό έγερτήριο σάλπισμα. Ό Φιλικός Πατριάρχης Αλεξανδρείας Θεόφιλος Παγκώστας (άρ. 31 του καταλόγου) καταγόταν από τήν Πάτρα. Όταν στις 29 Απριλίου 1821 οι κάτοικοι του νησιού τής Σύμης έστειλαν στόν Ιεράρχη, που δρισκόταν στην πατρίδα του, τον Νικήτα Κατζηγιάννου ζητώντας πληροφορίες για τόν Αγώνα, ο Πατριάρχης τους απάντησε:

«Κάτοικοι των νήσων, όσοι μένετε ακόμη υπό τόν τωρωνικόν ζυγόν, έγέρθητε, λάβετε τά όπλα υπέρ τής κοινής ελευθερίας, οι έχοντες καράβια μικρά ή μεγάλα δάλλοιτε αυτά και ενώθητε με τόν ελληνικόν στόλον, συγκροτούμενον από τας ναυτικές δυνάμεις των Υδροποτών και Σπετζιωτών και Ψαριανών, και υποσχόμενοι ελευθερίαν όλου του Αιγαίου πελάγους».

Έτσι μιλούσαν οι Ιεράρχες τής Έκκλησίας μας, παρότρυναν τόν γενικό ξεσηκωμό, εύλογοΰσαν τά όπλα. Όπως στις ήγαιονίες, όπως στόν Μοριά. Είναι διακριτόμενο πια ότι στις 25 Μαρτίου 1821 (άκριβώς) ο Παλαιών Πατρών Γερμανός στην Πάτρα δριξε τους άγωνιστές με τούτα τά λόγια: «Νίκη ή θάνατος».

Ό «άρχηγός» τής Έπαναστάσεως

Ποιός ήταν ο πραγματικός άρχηγός τής Έπαναστάσεως αποκαλύφθηκε με νέα στοιχεία, που έφερε τελευταία στό φως ή ιστορική έρευνα. Υπήρξε εκείνος που πρώτος πλήρωσε με τό τίμιο αίμά του τήν Έθνεγεσία: ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε', που είδαμε παραπάνω τή δράση του στη Φιλική Έταιρεία. Τόν πρωταγωνιστικό ρόλο του άνάρετου εκείνου Ιεράρχη, που δίκαια ή Έκκλησία μας έχει συγκρατά-

ξει στη χορεία των Ἀγίων της, εκθέτει σὲ ἀναφορά του πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο των Ἐξωτερικῶν τῆς χώρας του ὁ Ὁλλανδὸς ἐπιτατραμμένος στὴν Πόλη Γκασπάρ Τέστα, σταλμένη λίγο μετὰ τὴ θανάτωση τοῦ Γρηγορίου Ε'. Ἐπιλέξει ἔγραφε ἐμπιστευτικὰ πρὸς τὴν προϊσταμένη του ἀρχὴ ὁ ξένος διπλωμάτης:

«Ὁ ἀρχηγὸς οὐκίος τῆς Ἐκκλησίας, ἀνόματι Γρηγόριος, εἶχαν ἐξελεγχθῆ ὡς συνένοχος καὶ κούριος ἐποικιοκράτης τῆς ουνανμοσίας τῶν Ἑλλήνων. Γεννηθεὶς ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐπιθυμῶν κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον νὰ ἀποκρήνη τὸ κραιγιδίω του ἀπὸ τοὺς οφθαλμοὺς τῆς Κυβερνήσεως, εἶχε καταστῆ —λέγουσιν— ἐγγνητὴς ἐπὲρ τοῦ μητροπολίτου Πατρῶν, ὑποκινητοῦ τῆς ἐπαναστάσεως αἴης Μελοποννήσου. Πιστοποιηθείσης τῆς συμμετοχῆς του —διὰ σαφῶν ἀποδείξεων καὶ ἐγγράφων— ὁ σουλιάνος τοῦ ἐπέβαλε τὴν ποινήν τὴν ὁποίαν ἐπέσυρε τὸ κακούργημα του. Ἡ σπνημμένη προκήρυξις ἀναρτηθεῖσα ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, θὰ πληροφωρήσῃ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα περὶ τῶν καιηγοριῶν αἰτινες πὸν ᾠδήγησαν εἰς τὴν ἀγχόνην».

Μαζὶ μὲ τὴν προκήρυξιν ὁ Ὁλλανδὸς ἐπιτατραμμένος ἔστειλε καὶ τὸ καίμενο τοῦ γνωστοῦ εἰκονικοῦ «ἀφορισμοῦ» τῆς Ἐπαναστάσεως, ποὺ ἔγινε γιὰ νὰ ἀποφουχθοῦν οἱ σφαγῆς χιλιάδων ὁμογενῶν τῆς Πόλης καὶ γιὰ νὰ διαλυθοῦν οἱ ὑπόνοιες τῶν Τούρκων. Αὐτὸ ἔχει ἰδιαιτέραν σημασία, γιατί δείχνει ὅτι μὴ πρᾶξι διπλωματίας δὲν μπόρασε γὰ σκεπάζει ἕνα τόσο σπουδαῖο ρόλο, ὅπως ἐκεῖνος ποὺ διαδραμάτισε στὸ Εἰκοσιένω Ὀικουμενικὸς Πατριάρχης.

Οἱ Τούρκοι δὲν εἶχαν καμμὴ ἀμφιβολία, ὅπως ἀναφάρταν στὴν προκήρυξιν, ποὺ τοῦ κρυφίσωσαν στὸ στήθος, ὅτι ὁ Γρηγόριος Ε' «ἔδρα κρυφίως ὀπισθεν τῶν παρασκηνίων ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως». Κ. ἔλεγε ἀκόμη τὴ Προκήρυξιν τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας:

«Ὁ δόλιος Ἑλλην Πατριάρχης, καίτοι κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχε δώσει πλασιὰ δειγματὰ ἀφοσιώσεως, ὅμως κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην οὐκ ἠδύνατο νὰ ἀγνοῇ τὴν συνωμοσίαν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Ἔθνους του».

Βαθύτατη ἦταν ἡ πίστις τοῦ Ἐθνομάρτυρα Πατριάρχου τοῦ «Σωτήρος τὸ Πάσχα», ὅπως ἔλεγε τὴν Ἐπαναστάσιν, καὶ διάκρυες οἱ εὐχῆς καὶ ὁ κόθος του. «Ἀνδρωθήτωσαν, —ἔγραφε γιὰ τοὺς πατριῶτες, τὸν Σαλῶνων Ποταμῶν, ἄλλο μάρτυρα κληρικὸ τῆς Ἐθνεγεραίας—, ὡσπερ λέοντες καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου κρατυναὶ αὐτούς, ἐγγὺς δὲ ἐστὶ τοῦ Σωτήρος τὸ Πάσχα». Βρισκόταν ἐξ ἄλλου σὲ στενὴ ἐπαφὴ μὲ ὄλους τοὺς ἄλλους παράγοντες τῆς Ἐπαναστάσεως. Αὐτὸ φαίνεται: ὀλοκάθαρα ἀπὸ ὅσα ἔγραφε στίς 19 Ἰανουαρίου 1821, δηλ. πρὶν κηρυχθεῖ ἡ Ἐπαναστάσιν καὶ γίνεῖ ὁ εἰκονικὸς «ἀφορισμός», ὁ Ὑψηλάντης πρὸς τὸν θρυλικὸ Γέρο τοῦ Μοριά:

«Ὁ μὲν Πατριάρχης βιαζόμενος παρὰ τῆς (Ὑψηλῆς) Πόρτας σῶς στέλνει ἀφοριστικὰ καὶ ἐξάρχους, παρακινῶντάς σας νὰ ἐνανθῆτε μὲ τὴν Πόρτα, ἐσεῖς ὅμως νὰ τὰ θεωρῆτε ταῦτα ὡς ἄκρυα, καθότι γίνονται μὲ βίαν καὶ δυναστείαν ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ Πατριάρχου»:

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Ἐφημερίδα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Τὸ μαχητικὸ, πνευματικὸ ὄργανο τοῦ κάθε χριστιανοῦ. Πληροφωρεῖ, ἐνημερώνει καὶ κατατοπίζει τὸ λαὸ πάνω σ' ὅλα τὰ ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο. Ἐτήσια συνδρομὴ 400 δρχ. Ἰασιου 1 - Ἀθήνα (140).

Οι κληρικοί παίρνουν τ' όρματα

Άλλά ή συμμετοχή του ορθοδόξου κλήρου και μοναχισμού στον Άγώνα δεν περιορίσθηκε μόνο στα εύκολόγια. Οι ίδιοι οι παπάδες πήραν τ' όπλα για να διώξουν τον αλλόπιστο δυνάστη από το ελληνικό έδαφος. Ο Αναστάσιος Γούδας στους «Βίους Παράλληλους» του εβστοχα παρατηρεί:

«Εκτραγέντος του ελληνικού αγώνος, ο ορθόδοξος Κλήρος, χωρίς να μειθάλη ή ελατιώση το ακρόαιον την προς την θρησκείαν άφοσίωσίν του, μετεσχηματίσθη ήμος και ως άγιος σιραιώτης. Έν πολλοίς των θίων του συγγράμματος ήμων ούκ όλίγοι των κληρικών διαδογματίζονσι σπουδαιότερον σιραιώτερον πρόσωπον. Και δέν διέπεργάν μόνον οι κληρικοί ών όνομασιν μνημονεύομεν των πράξεων, άλλ' υπάρχουν και άλλοι πάμπολλοι...».

Αναδιφώντας κανείς στις ανέκδοτες ατήσεις προς τις Επιτροπές Εθνικών Εκδουλεύσεων και τα πιστοποιητικά συμμετοχής σε διάφορες μάχες, που απόκεινται στο Αρχείο Αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης, διαπιστώνει την άκρίβεια των γραφομένων από τον Γούδα. Δέν υπήρξε παπάς, που να μη συμμετάσχει με τον α' ή β' τρόπο, με όλική ένισχυση ή και προσωπική παρουσία στον Άγώνα. Από τις τάξεις του κλήρου και του μοναχισμού προέρχεται: σωρεία έννομαρτύρων, που πό-

τισαν με το αίμα τους το δέντρο της λευτεριάς μας, κι αγωνιστών που βρήκαν τον θάνατο πολεμώντας τον κατήκρητή ή που πένονταν (όσο είχαν επιδιώσει) μετά την Έπανασταση, γιατί είχαν δώσει τα πάντα σ' αυτή. Τα μοναστήρια τροφοδοτούσαν τους άρματούς και παρείχαν καταφύγιο στους διωκόμενους. Συχνά γίνονταν έστίες άντιστάσεως. Η μονή Σέκου έγινε παρανάλωμα πυρός. Ο Άγώνας δέ γινόταν μόνο για την πατρίδα, αλλά και για τη θρησκεία. Στην επαναστατική προκήρυξη του ο Γεωργάκης Όλμπιρις έλεγε:

«Έμπρός δόδοφια. Άς πεθάνουμε καιιάζοντις άφοβα το θάνατο στα μάτια. Ζήτω ή Θρησκεία και ή Έλευθερία της Ελλάδας! Θάνατος σιόνς βαρβάρους!»

Στην Αγία Λαύρα συγκεντρώθηκαν οι Άχκοι άρματοί, για να συσχεθούν, και στον Προφήτη Ηλία της Αμφισσας οι αγωνιστές της Φωκίδας.

* * *

Ανογκαστικά σταθήκαμε σε μερικά παραδείγματα. Τι να πρωτοθυμηθεί κανένας και τι να άναφέρει από τις χιλιάδες των όνομάτων, από τον ώκεανό της προσφοράς της Εκκλησίας μας στο Είκοςιένα; Η ιστορική άλήθεια είναι μία: χωρίς την ένεργό συμμετοχή κι ένίσχυση του Ορθοδόξου κλήρου και μοναχισμού, ή εδίδωση της Έπαναστάσεως δέν ήταν δυνατή.

«ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΑΟ». Τριμηναίο περιοδικό. Συντάσσεται από το Γραφείο Τύπου της Δ.Ι.Ε. Τηλ. 721.2904, 724.4108. Έκδίδεται από το περιοδικό «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» και διανέμεται δωρεάν με τη φροντίδα των Γερών Μητροπόλεων. Τύποις Αποστολικής Διακονίας, Ιασιών 1 — Άθήνα (140).